

Medikohistorična rubrika

**OB 130-LETNICI ROJSTVA
DR. BENJAMINA IPAVCA,
GINEKOLOGA IN PRVEGA
PREDSTOJNIKA
RENTGENOLOŠKEGA ZAVODA
SBM**

*Elko Borko, Gregor Pivec, Jožef Matela,
Iztok Takač*

Dr. Benjamin Ipavec se je rodil 17. maja 1878 kot deveti od desetih otrok očetu dr. Gustavu, zdravniku v Šentjurju pri Celju.

Ob 130-letnici rojstva dr. Benjamina Ipavca mineva tudi sto let od smrti očeta dr. Gustava in strica dr. Benjamina Ipavca st., ki sta bila pomembna člana znane slovenske družine zdravnikov in glasbenikov.¹

Dr. Benjamin Ipavec je obiskoval gimnazijo v Celju in po maturi začel študirati medicino v Gradcu, kjer jo je leta 1905 končal. Po promociji je najprej kot splošni zdravnik delal v rojstnem kraju, že leta 1907 pa se je preselil v Ljubljano in delal pri prim. dr. Edu Šlajmerju kot zdravnik sekundarij, že čez eno leto pa je postal asistent pri ginekologu in predstojniku Babiške šole v Ljubljani, profesorju Alfredu Valenti, ter specializiral ginekologijo in porodništvo.

Prof. Alfred Valenta je leta 1911 pripravil drugo izdajo učbenika »Učna knjiga za babice«, ki je bila nekoliko predelana izdaja njegovega babiškega učbenika iz leta 1903. Dr. Ipavec je kot asistent sodeloval pri urejanju rokopisa.²

Od leta 1914 do 1916 je bil polkovni zdravnik 26. pešpolka v Ljubljani, hkrati pa je bil od leta 1913 do 1916 zdravnik bolniške blagajne in nadzorni zdravnik pri železniški bolniški blagajni.

V letih 1917 do 1918 je bil zdravnik operater pri profesorju Ernestu Wertheimu na drugi ginekološko-porodniški kliniki na Dunaju vse do sklepa avstrijskih oblasti, da morajo vsi pripadniki tujih narodnosti, nastavljeni na vseučilišnih zavodih, odpovedati službo in izprazniti mesta za prosilce nemške narodnosti, ki so se po razpadu avstro-ogrske monarhije vračali v Avstrijo. Tako se je leta 1919 vrnil v Ljubljano.

Prof. Alfred Valenta, ki je bil do takrat primarij ginekološko-porodniškega oddelka Splošne bolnišnice v Ljubljani in profesor na ljubljanski Babiški šoli, je bil iz podobnih političnih razlogov v 49. letu starosti upokojen, zato sta bili obe vodilni mesti nezasedeni. Tako je Začasni deželni zdravstveni svet za Slovenijo in Istro razpisal mesto profesorja na Babiški šoli in primarija ginekološko-porodniškega oddelka Deželne bolnice.²

Na razpis so se javili trije ginekologi: Benjamin Ipavec, Emil Watzke in Alojzij Zalokar; slednji je bil junija 1919 imenovan in je prevzel obe vodstveni mesti v ljubljanskem in s tem tudi v slovenskem zdravstvu.

Po neuspešnem kandidiranju za razpisano mesto v Ljubljani je Zdravstveni odsek za Slovenijo in Istro dr. Benjamina Ipavca poslal v Dobrno, da je od dote-

danje nemške uprave prevzel zdravilišče in ga vodil med vso zdraviliško sezono. V tem obdobju se je strokovno poglobil v osnove fizikalne terapije in že leta 1920 objavil zelo obširen članek »Jugoslovenske toplice Dobrna pri Celju na Štajerskem« in nekoliko krajši »Kako precenjuje sedanja ginekologija konzervativno zdravljenje«. ^{3,4}

Oba prispevka vsebujeta veliko podrobnosti o fizikalnem zdravljenju in o lastnostih termalne vode iz Dobrne: »Termalna voda dobrnska je modrikaste barve, prijetno diši po suhi mrvi in ima nezatno grenak okus, če se otiplje, je mehka, milasta. Kadar je sveža šumi močno. Na njeni površini opazamo živahno tanko brizganje, zlasti kadar jo luč poševno zadeva. Netroj drobnih mehurčkov pokriva v kopeli neprestano telo. Vzrok temu je obilica proste ogljikove kisline, ki jo vrelec pod pritiskom mnogih atmosfer jemlje iz zemeljske globočine. Navadno malo večje mehurčke vidiš neposredno tam, kjer vrelec izvira izpod skale. Proizvaja jih dušik. Tu je vzrok električnim prikaznim po katerih se ta vrelec razlikuje od drugovrstnih vod« in v nadaljevanju »Vsled toplote pomaga tema na Dobrni pri kroničnem vnetju jajčnikov, vsled bogastva na ogljikovi kislini pa pri kroničnem vnetju maternice in kakor ogljikove slanične terme (Neuheim) in ogljikove očetne kopeli (Pyrmont, Bocklet, Cudova, St. Moritz) sploh pri kronično vnetljivih ženskih boleznih. Koristijo očitno tudi pri boleznih srca in pri kroničnih boleznih ledvic. Pri kronično vnetljivih boleznih ženskih spolovil – v njih se izboljšuje kronični parametritični in intraperitonealni eksudati, kronično vnetljivi tumorji, otekli adneksi, retencijske otekline, pseudomembrane in omehčavajo tu in tam parametritične brazgotine, vnetljivo skrajšane maternične vezi, perimetritične fiksacije v mali medenici itd., tako pri revmatizmu in protinu. Na revmatizem in protinu bolni se radi zatekajo v toplice na Dobrni, kadar jim motnje cirkulacije zabranjujejo uporabo še gorkejših kopeli«.

Na koncu tega obsežnega razpravljanja o zdravilnem učinku radio-termalne vode iz Dobrne, ki jo primerja po kemični sestavi z drugimi svetovno znanimi zdravilišči, kot npr. Spaa, Pyrmont, Driburg, Schwalbach, Bruckenaug in Gleichenberg, je zapisal nekatere posebne indikacije in podrobnosti o fizikalnem zdravljenju pri ženskih boleznih, živčnih boleznih, travmatičnih eksudatih, revmatizmu in protinu, pri boleznih sečil, prebavil, splošni oslabeledosti in kroničnih kožnih boleznih.

Dr. Ipavec svoj članek zaključil z ugotovitvijo: »Država ima v toplicah na Dobrni vir zdravja, ki je tudi za zdravnika s prirodoznanstvenim mišljenjem resnega upoštevanja vreden« in za vsakega ginekologa z zanimivim sporočilom, da »prof. Wertheim, eden izmed najslavnejših ginekologov – do 1920. leta vodja ginekološke klinike na Dunaju – se je pogajal s prejšnjim deželnim odborom v Gradcu za nakup dobrnskega kopališča«, kar naj bi bil upoštevanja vreden dokaz o zdravilnem učinku radio-termalne vode iz Dobrne.³

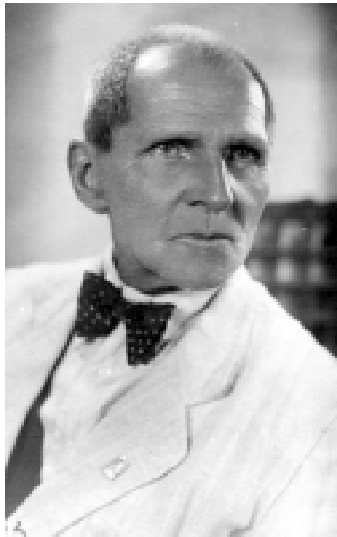
Njegova izvajanja so kasneje potrdile raziskave Bojana Vrtovca, ki so dokazale, da s fangovimi kopelmi in fizikalno terapijo izginejo infiltrati že po šestih tednih,

tako da je bila Dobrna leta 1956 preurejena za konzervativno zdravljenje kroničnih ženskih bolezni.² Tako je bil dr. Benjamin Ipavec sploh med prvimi mariborskimi zdravniki, ki so se sistematično ukvarjali s fizikalno terapijo.⁵

Iz Dobrne je po naročilu Zdravstvenega odseka za Slovenijo in Istro že leta 1920 odšel v Pliberk, kjer je ustanovil ginekološko porodniški oddelek, vendar ga je že kmalu zamenjal primarij dr. Emil Watzke, ki je bil asistent pri profesorju Alfredu Valenti in bil 1. 1. 1919 imenovan za začasnega predstojnika ginekološko-porodniškega oddelka v Ljubljani. To nalogo je opravljal do junija 1919, ko je Zdravstveni svet za Slovenijo in Istro imenoval komaj 32 let starega dr. Alojzija Zalarja za profesorja teoretičnega in praktičnega porodništva na ljubljanski Babiški šoli in za predstojnika porodnišnice ter primarija ginekološkega oddelka Deželne bolnice v Ljubljani.

Dr. Emila Watzkeja so kasneje po koroškem plebiscitu 10. 10. 1920 premestili v Celje, kjer je ustanovil ginekološko-porodniški oddelek v Celju. Tako smo dobili v Celju drugi samostojni ginekološko-porodniški oddelek v Sloveniji.²

Dr. Benjamin Ipavec se je leta 1921 naselil v Mariboru (Sl. 1).

Sl. 1. Dr. Benjamin Ipavec.

Deloval je kot zasebni ginekolog in v tem času kot prvi v mariborski bolnišnici operiral bolnice z rakom na maternici po Wertheimovi metodi. Leta 1922 je bil imenovan za odbornika Društva za stavbo porodnišnice v Mariboru.⁶ Po navedbah Pertla je imel srečno roko tudi pri operacijah zaradi vaginalnih fistul, ki so bile takrat pogosta patologija.⁵

Kmalu po svojem prihodu v Maribor je dr. Benjamin Ipavec podprl predlog kirurga prim. dr. Mirka Černiča, da v Mariboru ustanovijo sanatorij, v katerem se naj opravljajo zahtevnejši kirurški posegi in to v boljših pogojih kot v bolnišnici in z usposobljenimi zdravniki. V ta namen sta brata Janko in Joško Tavčar odkupila podeželsko vilo veletrgovca Ogrizka in jo preuredila v sanatorij. Gospodarski del vodstva sta opravljal oba brata Tavčar, vse do leta 1927, ko sta sanato-

rij prodala. Vodilni zdravnik je bil od ustanovitve okoli leta 1921 pa do leta 1925 kirurg dr. Josip Majcen, od leta 1925 do 1927 pa je sanatorij imel v zakupu dr. Benjamin Ipavec.

Dr. Benjamin Ipavec je leta 1924 za svojo zasebno ordinacijo, ki je bila v Gosposki ulici 46, kupil rentgenski aparat, na katerem je pregledoval tudi posamezne bolnike iz bolnišnice. Že naslednje leto so s pomočjo dr. Benjamina Ipavca, vodilnega zdravnika sanatorija, namestili tudi prvi rentgenski aparat za terapijo, s katerim je obseval večinoma ginekološke bolnice.⁶ Po ohranjenih poročilih pa je kot prvi v Mariboru »začel tudi s težavnejšimi in tveganejšimi ginekološkimi operacijami tako v bolnišnici kakor tudi v takratnem sanatoriju bratov Tavčarjev v Vinarski ulici, po letu 1930 pa v lastnem sanatoriju v Tomšičevem drevoredu«.⁵

Dr. Benjamin Ipavec je leta 1927 prekinil pogodbo za uporabo sanatorija in se odločil, da zgradi lastni sanatorij. To pa je bil odločilni trenutek, da sta lastnika brata Tavčar dobro opremljeni sanatorij prodala takratnemu mariborskemu oblastnemu odboru, ki je v njem uredil prostore za porodniško-ginekološki oddelek Splošne bolnišnice v Mariboru, ki so ga slovesno odprli 7. 1. 1928 kot šesti oddelek bolnišnice in kot tretji slovenski ginekološko-porodniški oddelek.^{6,8}

Mariborska bolnišnica je že leta 1914 imela rentgenski aparat, ker pa v bolnišnici ni bilo ustrezne električne napeljave, so ga po nepotrjenih navedbah namestili v prostore pivovarne, v katerih je bila v času prve svetovne vojne vojaška bolnišnica in je imela lastno električno centralo.^{7,9}

Bolnišnico so na električno napeljavo priključili šele leta 1920. Po dokumentih v arhivu je vodstvo bolnišnice že leta 1921 zagotovilo skromne prostore v kirurški stavbi bolnišnice in večkrat zaprosilo Zdravstveni odsek v Ljubljani za dovoljenje za izgradnjo rentgenskega laboratorija. Zaradi številnih zapletov je Zdravstveni odsek za Slovenijo 4. 4. 1923 pooblastil dr. A. Kusta, prvega predstojnika samostojnega rentgenološkega oddelka, ki je bil ustanovljen leta 1923 v ljubljanski bolnišnici, da sodeluje pri popravilju in ponovnem delovanju rentgenskega aparata.¹⁰ Kljub tej strokovni podpori so se zapleti nadaljevali, tako da je vodstvo splošne bolnice 25. 2. 1924 poročalo Zdravstvenemu odseku, da bo rentgen v doglednem času usposobljen, da je potrebno napotiti sestro Placidijo Ocvirk po njenem končanem šolanju na rentgenološkem oddelku v Ljubljani nazaj v bolnišnico Maribor ter da vodstvo bolnišnice naproša Odsek, da sistematizira delovno mesto samostojnega rentgenologa, saj v bolnišnici zaposleni primariji ne morejo prevzeti odgovornosti za delovanje rentgena zaradi pomanjkanja ustreznega znanja.⁷

Šele 15. 5. 1924 je vodstvo bolnišnice sklenilo, da bo nadzor nad rentgensko sobo imel trenutni vodja bolnišnice, ki bo skrbel za red, odgovornost za napravo pa bo pri imenovani sestri, saj bo samo ona smela rokovati z njo.

12. 6. 1924 je vodstvo bolnišnice z okrožnico seznanilo vse oddelke z dopisom inšpektorja ministrstva za narodno zdravje, v katerem je le-ta odredil, »da uporaba rentgenskih žarkov v terapevtske namene ni do-

voljena, prav tako niso dovoljeni ambulantni diagnostični pregledi, diagnostično slikanje hospitaliziranih bolnikov pa je možno le pod osebno odgovornostjo enega izmed primarijev.

Taka rešitev seveda ni zadovoljila zdravstvenih delavcev niti številnih občanov. Zato je v tem času dr. Benjamin Ipavec za svojo ordinacijo nabavil diagnostični rentgenski aparat, kmalu za tem pa še doc. dr. Ivan Matko, kar je razvidno iz dopisa uprave Splošne bolnice v Mariboru, ki je 13. 2. 1926 obvestilo vse oddelke »da na osnovi vloge prim. dr. Ivana Matka z dne 28. 1. 1926 inspektor ministrstva za zdravje dovoljuje, da se v izjemnih slučajih, v katerih bi hišni rentgenski aparat ne zadoščal, bolniki in bolnice v primernem spremstvu napotijo v ordinacijo prim. doc. dr. Ivana Matka, kjer jih bo on pod osebno odgovornostjo slikal«. V nadaljevanju je inšpektor zapisal: »da prim. doc. dr. Ivanu Matku za njegovo nesebično prizadevanje v blagor bolnim izreka osebno priznanje in zahvalo«.

Ta del inšpektorjevega dopisa je podčrtan in opremljen s klicaji, najbrž takratnega vodje bolnišnice, kar kaže, da se s tem mnenjem ni strinjal.⁷

Zato ne preseneča, da je bila 7. 12. 1926, ob obisku inšpektorja v mariborski bolnišnici, v časopisu objavljena javna zahteva, da se postavi rentgenski aparat za mariborsko bolnišnico »saj je vse prej kot častno, da prihajajo k privatnemu rentgenologu bolniki iz bolnice«. Že 16. 12. 1926 je v »Slovincu« predstojnik internega oddelka doc. dr. Ivan Matko napisal članek z naslovom »Program splošne bolnice v Mariboru«. V članku je zapisal: »da se take prepeljave bolnikov iz bolnic k privatnemu rentgenologu vrše v še večjih in važnejših mestih in bolnicah. Zato se mariborski bolnici nikakor ni treba sramovati, ako je uvedla to postopanje glede rentgeniziranja svojih bolnikov. V danem slučaju je mariborska bolnica celo jako ugodno rešila to vprašanje, ker se je našel privatni rentgenolog, ki izvaja brezplačno presvetljava, slikanja in zdravljenje bolnikov iz bolnice z rentgenovimi žarki. Vsakdo, ki se količkaj razume na rentgen, spozna, da je naprava v Splošni bolnici Maribor iz 1910 zastarela in da bi njena restavracija ter modernizacija zahtevala težke materialne žrtve. V naši bolnišnici obstoji namreč še mnogo drugih važnejših potreb, vzetih iz širšega vidika poleg lokalno patriotičnih želja. Program razširjanja mariborske bolnice je strogo načrtan po sledečih 4 činjenicah«.

V nadaljevanju svojega gledanja na razvoj je zapisal: »Med nujne zahteve mariborske bolnice spadajo torej oživitvorenje tuberkuloznega oddelka, modernizacija ter razširitev izolirnice, izpeljava kanalizacije in ustanovitev ženskega ter porodniškega in v gotovem oziru tudi otroškega oddelka«, in nadaljeval: »Povdarjamo, da v principu torej nismo proti ustanovitvi rentgenološkega oddelka z lastnim rentgenom v naši bolnici, pač pa proti vsakemu forsiranju tega manj važnega in za daljšo dobo že rešenega vprašanja z zapostavljanjem drugih daleko nujnejših potreb, diktiranih iz širšega vidika zahtev naše bolnišnice. Za prvo se naj popravi zastarela rentgenova naprava bolnice vsaj v toliko, da bo služila za slikanje in eventuelno presvetljava bolnikov, kakor svoje dni obema prima-

rijima pod staro Avstrijo, katera nista zahtevala lastnega šefa rentgenologa. Sicer sem pa mnenja, da bo za našo itak težko obremenjeno državo najbolje, da zahteva od bodočih primarijev ne samo strokovno kvalifikacijo ampak tudi toliko osnovnega znanja v rentgenologiji, da zmorejo samostojno vsaj slikati in presvetljevati svoje bolnike«.¹¹

Ta prispevek, s pogledom enega od vodilnih delavcev mariborske bolnišnice, kaže na notranja nesoglasja in poglede na razvoj mariborske bolnišnice v prvih letih po 1. svetovni vojni, saj so drugi bili mnenja »Prvo bi pač bilo, da bi se tudi za štajerski del Slovenije postavila potrebna porodnišnica«.⁶

Program, ki ga je predstavil doc. dr. Ivan Matko, ki je bil predstojnik internega oddelka in izolirnice, in je v tem času vodil protituberkulozni dispanzer, ki je bil ustanovljen 22. 5. 1922 v sedanji Poštni ulici, je zato po našem mnenju odraz njegovih želja.

Z odlično izpeljano akcijo zbiranja prispevkov mu je ta program uspelo uresničiti, saj so proti pričakovanju zbrali toliko sredstev, da so nadzidali nad internim in tedanjim ušesnim oziroma očesnim oddelkom mansardo, v kateri je 20. 3. 1927 pričel delovati pljučni odsek protituberkulozne lige v Mariboru.

Novi odsek je imel devet bolniških sob s 24 do 30 posteljami in 12 drugih majhnih prostorov za potrebe bolnikov in osebja (moderni razkuževalnik, kopalnico, sobe za čisto in umazano perilo, sobo za sestro, kuhinjo s shrambo, garderobo za osebje in bolnike, sobo za arhiv, sobo za male operacije in preiskave ter lastna moderno urejena stranišča). Vendar pa je »zaradi lokacije nad internim in takratnim ušesnim oziroma očesnim oddelkom prišlo med takratnimi primariji bolnišnice do hudih časopisnih polemik. Ostali oddelki so se namreč bali, da bo ta lokacija vir okuževanja za druge bolnike. Polemika je bila tako ostra in je tako razburila duhove, da jo je končno Banska uprava prepovedala«.¹²

Zato je razumljivo, da so nove razmere v bolnišnici in nova uprava mariborske Oblastne samouprave že junija 1927 dosegle, da se je ustanovil rentgenološki zavod mariborske Splošne bolnišnice, ki so ga namestili v pritličje severnega prizidka takratne kirurške stavbe. Imel je tri prostore. Za šefa je bil imenovan dr. Benjamin Ipavec, ki je bil po svoji strokovni usposobljenosti predvsem ginekolog in porodničar, vendar edini med takratnimi mariborskimi zdravniki, ki je obvladal rentgensko diagnostiko in tudi terapijo.

Že med svojim delovanjem pri prof. Wertheimu v letih 1918 do 1919 se je seznanil z globinskim rentgenskim obsevanjem pri ginekološkem raku.⁵

Bolj poglobljeno pa se je z rentgensko problematiko seznanil med študijskim bivanjem na Dunaju leta 1924 in sicer na rentgenološkem inštitutu prof. dr. Holzknechta, kirurški kliniki prof. dr. Eiselsberga in na internih klinikih pri prof. dr. Winckenbachu.⁵

Dr. Benjamin Ipavec je opravljal naloge honorarnega šefa rentgenološkega zavoda mariborske Splošne bolnišnice v Mariboru vse do leta 1936. Za krajši čas v začetku leta 1934 je imel asistenta dr. Serafina Vakselja, ki je dobil štipendijo, s katero je v Nemčiji dokončal specializacijo iz stroke, ter po vrnitvi v Maribor leta 1936 prevzel vodstvo zavoda vse do leta 1941.⁹

V prvem letu je rentgenološki zavod posloval samo trikrat tedensko od 9. do 10. ure. Že maja 1928 pa je Oblastni odbor mariborske oblasti sklenil, da se rentgenski aparat za obsevanje, ki je bil do takrat nameščen na novonastalem ginekološko-porodniškem oddelku v Vinarski ulici, premesti in izpopolni rentgenološki zavod v bolnišnici za potrebe vseh oddelkov v bolnišnici. Sočasno je bil 14. 5. 1928 sprejet zelo natančen pravilnik, ki je določal delokrog, dolžnosti in poslovanje rentgenološkega zavoda in ki je bil pravzaprav osnova tudi vsem kasnejšim pravilnikom. Poslej je bilo poslovanje zavoda za bolnike v staležu vsakodnevno.¹³

Verjetno je to tudi razlog, da začetek delovanja zavoda in njegovo vodenje nekateri poročevalci umeščajo v leto 1928.²

Dr. Benjamin Ipavec je tako od leta 1927 do 1936 opravljal dolžnosti honorarnega predstojnika rentgenološkega zavoda, sočasno pa je deloval še kot ginekolog operater in splošni ginekolog in porodničar v svojem sanatoriju, ki ga je odprl 12. 3. 1930. leta v Tomšičevi ulici (Sl. 2), pa tudi pri nekdanjem Okrožnem uradu za zavarovane delavce (OUZD).¹⁴

Sl. 2. Sanatorij dr. Benjamin Ipavca v Mariboru.

Ker je tudi Ipavčev sanatorij dopuščal prosto izbiro zdravnikov, je zdravilo v njem vse polno znanih mariborskih zdravnikov. Med njimi Pertl navaja mariborskega mestnega fizika dr. Ludovika Novaka, kirurga dr. Josipa Majcna, dr. Ivana Koprivnika, dr. Roberta Franka, dr. Valerijo Valjavec, dr. Janka Pihlarja st., in prim. dr. Janka Dernovška.

Kot babici sta v sanatorija dr. Ipavca delovali Dragica Nežič in N. Lešnik.

Za nego bolnikov so v njegovem sanatoriju skrbele štiri Marijine sestre, pozneje pa posvetne, večinoma priučene bolniške strežnice.

Sanatorij je vse do nemške okupacije leta 1941 dobro uspeval. Dr. Benjamin Ipavec je v svojem sanatoriju zdravil predvsem ginekološke bolnice in občasno obravnaval porodniške primere. V posebni manjši stavbi, ki je bila odmaknjena od glavne stavbe, je bil nameščen rentgen, zato so to stavbo imenovali rentgen vila in je bila zato zelo trdno zgrajena. To stavbo so med vojno uporabljali za zaklonišče, kar se je izkazalo med bombnim napadom leta 1944, ko je bila glav-

na stavba sanatorija močno poškodovana. Takoj po osvoboditvi je dr. Benjamin Ipavec poškodovani del obnovil, vendar pa je moral sanatorijsko dejavnost opustiti.¹⁴

Iz dosedanjega predstavljanja dr. Benjamin Ipavca smo spoznali njegovo strokovno usposobljenost in široko splošno razgledanost.

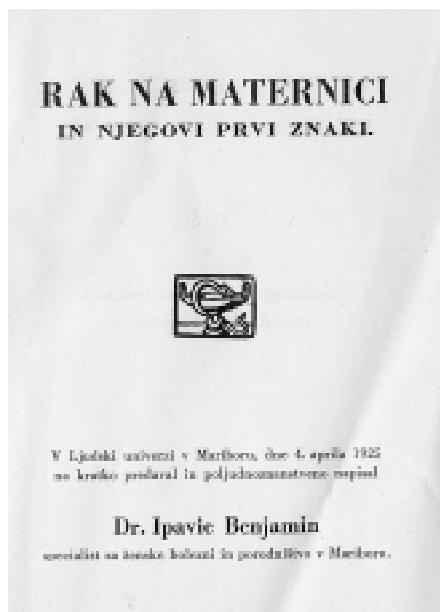
Leta 1927, ko so se pričele priprave za ustanovitev ginekološko-porodniškega oddelka, so bili v Mariboru trije kandidati, ki bi lahko kandidirali za mesto predstojnika. To so bili dr. Franc Toplak, dr. Benjamin Ipavec in dr. Josip Benčan.

Borisov je o tem napisal: »Čeprav sta bila Toplak in Ipavec neprimerno bolj strokovno usposobljena in izkušena v ginekologiji kot Benčan, je pri odločitvi o prevzemu vodstva ginekološko-porodniškega oddelka imela najpomembnejšo vlogo tedanja politika.«²

Ta domneva je pravilna, saj je vsaj dr. Benjamin Ipavec bil kot operater mnogo bolj izkušen od izbrane dr. Josipa Benčana. Vendar je potrebno vedeti, da je imenovani v trenutku izbiranja predstojnika za ginekološko-porodniški oddelek Splošne bolnišnice v Mariboru opravljal že naloge honorarnega predstojnika rentgenološkega zavoda. O tem je Pertl v Zborniku ob petdesetletnici porodniško-ginekološkega oddelka v Mariboru zapisal: »dr. B. Ipavec menda zato ni prišel v poštev, ker je takrat že bil honorarni šef rentgenološkega zavoda Splošne bolnišnice v Mariboru.«¹⁵

Dr. Benjamin Ipavec je kljub dejstvu, da se je ukvarjal s fizikalnim zdravljenjem, rentgensko diagnostiko in zdravljenjem ter porodništvom ostal v svojem prepričanju ginekolog, ki ga je zanimala ginekološka onkologija. To je najbolj pokazal z izdajo knjižice »Rak na maternici in njegovi prvi znaki«, ki jo je napisal leta 1925 in natisnil v samozaložbi (Sl. 3). Knjižico je ponatisnil še leta 1930 in tako prispeval k razvoju onkologije v Mariboru, prav tako pa k našemu poljudnozdravstvenemu slovstvu, ki je takrat bilo še zelo borno. V knjižici je zapisal »sam še gojim metodo, ki združuje operacijo z radioterapijo« in med lastnimi primeri omenil dva, pri katerih je bolnici radikalno operiral po Wertheimu. Ena od teh je bila »pozneje v rentgenološkem inštitutu v Ljubljani profilaktično obsevana z žarki in se ima zahvaliti izdatnosti Wertheimove operacije ter blagodarni rentgenovi luči, da je kljub dolgi zamudi ozdravela«. Poznano je, da je o teh problemih pogosto predaval na strokovnih sestankih.⁵ Pomen te male knjižice je poudarila tudi Zvonka Zupančič-Slavec v sestavku o začetkih rentgenske in radioterapije na Slovenskem.¹⁷

Njegovo strokovno naravnost najlepše kažejo zapisane besede v tej knjižici: »Pravičnost in dolžnost zahteva, da se na tem mestu spominjam morebiti najgenialnejšega ginekologa novejših dobe, Ernesta Wertheima, ki si je iztekel neizmernih zaslug za blagor trpečega ženskega ljudstva. Njemu je posvetil vse svoje človekoljubno delo, svojo dovršeno umetnost. E. Wertheim ni samo izumil razširjeno radikalno operacijo raka maternice. Še znamenitejša so njegova dela o zlasti ženski kapavici; izpopolnil je še operacijo velikih izpadov maternice itd. Kot operater je užival veliki sloves. Bil je poleg Duhrssena pač najspretnější gine-

Sl. 3. Naslovna stran knjižice *Rak na maternici*.

kološki operater v srednji Evropi; zatekale so se k njemu celo pacientke iz Amerike. Tudi zdravniki so prihajali iz vseh delov sveta gledat osobito njegovo operacijo raka na maternici. Tudi pisec te knjige sem vsled priporočila strica dr. Benjamina Ipavca, bivšega primarija Annenkinderspitala v Grazu, našel za dobo več let pot na slovečo Wertheimovo kliniko. Kot Gradčana sta bila stric dr. B. Ipavec in dr. Wertheim prijatelja, še preden je Wertheimovo ime po delovanju na dunajski Elizabetini bolnici in pozneje na univerzitetni kliniki zaslovelo po celem svetu.

E. Wertheim je bil strasten športnik, zlasti lovec in smučar. Kot lovca ga pozna tudi Kranjska; imel je lepo lovišče na vznožju Triglava. Radi tega lovišča sem po prevratu pri naših oblasteh ponovno interveniral, kar pa v prid tujemu državljanu ni mnogo zaleglo. Sicer pa mu uspeh itak ne bi bil dolgo koristil; neusmiljena smrt je žal, kmalu po prevratu, za vselej ukinila uspešno delo velikega, komaj 50 letnega znanstvenika. Sadevi njegovega delovanja pa so medtem postali splošna človeška pridobitev.¹⁶

Ob koncu vojne so imeli vojaki jugoslovanske armade v prostorih sanatorija razne delavnice, sam pa je pomagal in zdravil ranjene borce v zasilni partizanski bolnišnici, ki je bila v nekdanji Vesni v Aškerčevi ulici.

Po končani vojni se je zaposlil in delal kot ambulanti ginekolog na Zavodu za socialno zavarovanje delavcev v Mariboru vse do svojega 78. leta.

Umril je 14. 7. 1962. Ugonobila ga je bolezen, proti kateri je sam v Mariboru kot pionir začel neizprosni boj.¹⁸

Pred 130 leti rojeni dr. Benjamin Ipavec je tudi v kulturnem življenju zapustil sledove, saj je bil del znane slovenske glasbene rodbine Ipavcev. Že takoj po prihodu v Maribor leta 1921 je sodeloval kot violinist v simfoničnem orkestru Glasbene matice, kasneje redno obiskoval vse mariborske operne in koncertne predstave in bil po letu 1945 med ustanovitelji in član

zdravniškega orkestra Sindikalne podružnice Splošne bolnišnice vse do svoje smrti.¹⁸

Dr. Eman Pertl, ki je vodil ta orkester, je ob njegovi osemdesetletnici zapisal: »da je vedno propagiral smotrni način življenja in navajal k skromnosti. In kljub temu, da je kot prvi slovenski zdravnik že leta 1914 imel svoj lastni avtomobil, je bil vse svoje življenje vnet športnik. Znan je bil po svojem življenjskem optimizmu, šegavosti in duhovitosti, zmeraj sodoben in doveten za vse pojave in pripravljen sodelovati, zato so ga vsi cenili in spoštovali.«⁵

Viri

1. Pertl E. Ipavci kot zdravniki. In: Ob odkritju spomenikov sklada teljem Ipavcem. Celje: Sklad za postavitve spomenikov sklada teljem Ipavcem v Šentjurju pri Celju; 1972: 23–32.
2. Borisov P. Ginekologija na Slovenskem od nastanka do 80. let 20. stoletja. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti; 1995.
3. Ipavic B. Jugoslovenske toplice Dobrna pri Celju na Štajerskem. Liječ Vjesn; 1920: 241–9.
4. Ipavic B. Kako precenjuje sedanja ginekologija konzervativno zdravljenje. Liječ Vjesn; 1920: 440.
5. Pertl E. Ob 80-letnici nestorja slovenskih ginekologov dr. Benjamina Ipavca. Zdrav Vestn 1958; 27: 492–3.
6. Borko E. Društvo za stavbo porodnišnice v Mariboru. Naša bolnišnica 2007; 8: 57–62.
7. Matela J. Zapisi iz arhiva rentgenološkega oddelka. Tipkopis.
8. Mariborski sanatorij-oddelek za porodništvo in ginekologijo-pridobitev SLS. Slovenec, 31. 8. 1927, str. 4.
9. Kovač M. Nastanek in razvoj rentgenološkega zavoda v Splošni bolnišnici v Mariboru. In: Zbornik Splošne bolnišnice v Mariboru 1855–1955. Maribor: Splošna bolnišnica; 1959.
10. Kunst A. Razvoj radiologije v Sloveniji. Zdrav Vestn 1929; 1: 109–12.
11. Matko I. Program splošne bolnice v Mariboru. Slovenec 16. 12. 1926, str. 6.
12. Radšel F. Razvoj protituberkulozne borbe v Mariboru. In: Zbornik Splošne bolnišnice v Mariboru 1855–1955. Maribor: Splošna bolnišnica; 1959.
13. Zalar J. 60 let mariborske rentgenologije. Maribor: Splošna bolnišnica; 1987.
14. Pertl E. Mariborsko bolnišnično (hospitalno) zdravstvo izven Splošne bolnišnice v Mariboru. Maribor: Naša bolnišnica; 1982; 1: 6–7.
15. Pertl E. Zgodovinski oris porodniškega in ginekološkega oddelka Splošne bolnišnice v Mariboru (1928–1978). In: Brumec V, Japelj I, Borko E. Zbornik ob petdesetletnici porodniško-ginekološkega oddelka v Mariboru. Maribor: Splošna bolnišnica; 1978.
16. Ipavic B. Rak na maternici in njegovi prvi znaki. Maribor: samozaložba; 1925, 1930.
17. Zupanič-Slavce Z. Rakave bolezni skozi prizmo časa. Večer, 2. 10. 1993; 32.
18. Pertl E. Dr. Benjamin Ipavec (1878–1962). Zdrav Vestn 1962; 30: 246–7.